

בס"ד. שיחת ש"פ וארא, מבה"ח שבט, ה'תשח"י.

בלתי מוגה

א. דוברי כבר פעמים רבות, שכל הענינים שבתורה, לא רק הדינים, אלא גם הסיפורים², הם הוראה — תורה מלשון הוראה³ — בכל זמן ובכל מקום, עד סוף כל הדורות. וזהו ענין נצחיות התורה. והיינו, שגם הסיפורים והמאורעות הקשורים עם מעמד ומצב שאינו שייך בדורותנו אלה, הנה מצד נצחיות התורה, גם הם הוראה בכל דור. האמור הוא בנוגע לכל סיפורי התורה, ומכ"ש הסיפורים אודות יציאת מצרים:

מצות זכירת יציאת מצרים היא בכל יום, כיון שענין יציאת מצרים ישנו בעבודה הרוחנית של האדם בכל יום, כפי שמבאר אדמו"ר הזקן באריכות בתניא⁴ ובתורה-אור⁵. וא"כ, בודאי שכל הסיפורים שהתורה מספרת אודות אופן יציאתם של ישראל ממצרים בגשמיות, הם הוראה גם באופן "יציאת מצרים" ברוחניות.

התחלת יציאת מצרים היתה ע"י עשר המכות, שעל ידם נשברה גאוות פרעה וגאוות מצרים. והרי זהו תוכן פרשתנו, שבהם מסופר אודות המכות — דם, צפרדע כו'.

ב. התחלת פרשתנו היא אודות קושי השעבוד והגלות במצרים.

הפרשה מתחילה בתיבות "וארא אל אברהם גו'", שהם מענה הקב"ה למשה רבינו על שאלתו (בסוף פ' שמות) "למה הרעותה לעם הזה גו' והצל לא הצלת את עמך".

הגלות היתה קשה כל כך, והחושך חזק כל כך — חושך כפול ומכופל — עד שאפילו אצל משה רבינו, שהוא תכלית החכמה והשכל דקדושה, הנה אפילו בשכלו לא הי' מקום לזה, ושאל "למה הרעותה לעם הזה".

(2) ראה זח"ג קנב, א.
 (3) ראה שם נג, ב. גו"א (למהר"ל מפראג)
 ר"פ בראשית בשם הרד"ק (לתהלים יט, ח).
 (4) פמ"ז.
 (5) פרשתנו נו, ב ואילך.

(1) שיחה זו (עד סוסי"ג) הוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידיש), ונדפסה בלקו"ש ח"א ע' 119 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ, וכמה פרטים מהנחה בלתי מוגה.

וגם לאחרי כן, כאשר משה רבינו מסר לישראל את מענה הקב"ה "לכן אמור לבני ישראל אני הוי' והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים גוי" וד' לשונות של גאולה — "ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה"⁷.

אפילו הגילוי היוצא מגדר הרגיל של שם הוי', שנתגלה אז, כמ"ש "לכן אמור לבני ישראל אני הוי"⁸, שהוא גילוי נעלה ביותר — לא שבר גילוי זה את הגלות אצלם, ולכן "ולא שמעו אל משה גוי".

ובודאי שהאשמה לא היתה מצד השליח שמסר את דברי הקב"ה, שהרי השליח הי' משה רבינו, ש"שכינה מדברת מתוך גרונו של משה"⁹, דהיינו שאפילו הגוף הגשמי דמשה הי' צינור וכלי למסור את דברי הקב"ה כמות שהם.

— כידוע¹⁰ החילוק בין משה לכל הנביאים, שאצל כל הנביאים הי' צ"ל התפשטות הגשמיות בשעת הנבואה, כיון שגופם הגשמי לא הי' כלי לזה, ואפילו לאח"ז — התנבאו ב"כה" (בבחינת דמות בלבד), אבל משה רבינו בשעת הנבואה "עומד על עמדו", והתנבא ב"זה"¹¹, כיון שגופו הגשמי הי' צינור וכלי למסור את דבר הוי' כמות שהוא. —

ונוסף לזה הי' זכרון זכות אבות, שהזכיר הקב"ה בהתחלת דבורו: "וארא אל האבות"¹², שזכרון זכות אבות הוא סיוע גדול, כפי שמצינו במשנה¹³ שהיו אומרים "האיר פני כל המזרח עד שבחרון", "להזכיר זכות ישני חברון"¹⁴, שזהו סיוע בעבודת הקרבנות בכלל ובקרבת תמיד בפרט. יתירה מזו: זכרון זכות אבות הי' ע"י הקב"ה עצמו, שזהו סיוע גדול ביותר.

ומבלי הבט על כל מעלות אלו: (א) גילוי שם הוי' וד' לשונות של גאולה; (ב) הגילוי ע"י משה; (ג) הזכרת זכות אבות; (ד) וע"י הקב"ה עצמו — כל זה עדיין לא פעל עליהם התחלת שבירת הגלות, ולא הונח אצלם ענין הגאולה.

(6) פרשתנו ו, ו.

(7) שם, ט.

(8) לאחרי ש"וארא אל אברהם גוי" באל-שד"י ושמי הוי' לא נודעתי להם, דהיינו שזהו גילוי שלא נתגלה גם להאבות (מהנחה בלתי מוגה).

(9) ראה זח"ג רלב, א (ברע"מ), ז, א. רסה, סע"א. שמו"ר פ"ג, טו. ויק"ר פ"ב, ג.

מכילתא יתרו יח, יט.

(10) רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ז ה"ו.

(11) ספרי ופרש"י ר"פ מטות.

(12) פרש"י ריש פרשתנו.

(13) יומא כח, סע"א. תמיד ל, א.

(14) לשון הרשב"א בשו"ת ח"א סתכ"ג.

וראה פרש"י יומא שם, ריש ע"ב ד"ה ואיבעית (מירושלמי יומא פ"ג ה"א).

ולא זו בלבד שלא הונח אצלם ענין זה באופן של ראי' — התאמתות גדולה ביותר — אלא אפילו באופן של שמיעה¹⁵ — הבנה והשגה בלבד¹⁶ — לא הונח אצלם הדבר, "ולא שמעו גו".

ג. כל האמור — מבואר בהתחלת הפרשה. אבל בהמשך הפרשה מסופר אודות המכות, שדוקא הם התחילו לשבור את הגלות, מבלי הבט על חזקה ותוקפה, כנ"ל.

וזוהי הוראה בעבודת כל אחד ואחד, בכל יום, ביציאת מצרים הרוחנית:

מבלי הבט על כך ש"מצרים" הוא אצלו בתוקף גדול — הן אם זה בחי' מצרים דקדושה, דהיינו שעבודתו היא ע"פ טעם ודעת, ובמילא עבודתו היא מוגבלת, מצרים וגבולים, או אפילו אם זה מצרים דלעומת-זה, דהיינו שאפילו העבודה שע"פ טעם ודעת חסרה אצלו — אעפ"כ, ע"י עבודת המכות ביכלתו לשבור את החוץ דמצרים, ולפעול גאולה בנשמתו.

ד. המכה הראשונה ששברה את גלות מצרים היתה — דם. המים — מי הנילוס — נהפכו לדם.

טבע המים הוא קר ולח¹⁷. בכלל, קרירות היא היפך הקדושה, כי קדושה היא חיות, כמ"ש באדר"נ¹⁸: "עשרה נקראו חיים", ומונה לכל לראש ש"הקב"ה נקרא חיים", ולאח"ז מונה את כל הדבוקים בהקב"ה. חיות מביאה עמה חמימות. אבל קרירות — היא היפך החמימות והחיות דקדושה.

כלומר: הדבר הראשון שצריכים לשבור הוא — הקרירות. כאשר ישנה קרירות לעניני קדושה, מתחילים מזה כל הענינים המנגדים לקדושה. ולכן היתה המכה הראשונה במים — קרירות.

ה. באיזה מים היתה המכה? — מספרת התורה¹⁹: ב"מים אשר ביאור"²⁰ — במי נהר הנילוס.

בקרירות ישנם שני אופנים: (א) קרירות לעניני העולם, שבאה מצד הקדושה. (ב) קרירות לעניני קדושה, שהיא התחלת כל הקליפות, כנ"ל.

15) ראה תו"א ר"פ ויחי. ובכ"מ. מוגה.)

16) כידוע (מכילתא יתרו יט, ט) ש"אינה דומה שמיעה לראי", כיון שההתאמתות בשמיעה היא פחותה הרבה מההתאמתות בראי, ולכן קל יותר לבוא אלי' (מהנחה בלתי

17) ראה רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ד ה"ב.

18) פל"ד, יו"ד.

19) פרשתנו ז, כ.

20) ראה זח"ב כח, ב.

וכן ישנם שני סוגי מים: (א) מים הבאים מלמעלה, כמ"ש²¹: "למטר השמים תשתה מים", שהוא הקרירות דקדושה. (ב) מים שמתחת לארץ — קרירות דקליפה.

מי נהר הנילוס היו מדרגא הב', ולכן נאמר²² בנוגע לנילוס הלשון "עולה לקראתו", כיון שאינו בא מלמעלה, אלא מהמים שמתחת לארץ. ומי נילוס אלו — דהיינו הקרירות לקדושה — היו הע"ז דמצרים, שמשם נמשכו כל מיני רע. ולכן, כשהתחילה השבירה דגאון מצרים, היתה לכל לראש שבירת מי היאור — ענין הקרירות.

ו. מה נעשה מהמים? — הם נהפכו לדם. דם הוא חיות, חמימות, כמ"ש²³ "כי הדם הוא הנפש". "ויהפכו כל המים אשר ביאור לדם"¹⁹ — במקום הקרירות נעשה חמימות, ד"מיני' ובי' אבא לשדי בי' נרגא"²⁴.

ובזה יובן גם הטעם שבתחלה נאמר²⁵ שהמים ישתנו "לדם ביבשת", ולכאורה, מה נוגע להוסיף תיבת "ביבשת"? אלא הענין הוא, כיון שיבשה אין בה אפילו מעלת הלחלוחית — דביקות, והחידוש הי' שאפילו בהיבשה יהי' חיות.

ז. בארבעת הסוגים דומם, צומח, חי ומדבר — הסוג שהחיות שבו מועטה יותר, רחוק הוא יותר מהקדושה, שהרי קדושה היא חיות, כנ"ל. דומם — הוא הדבר הרחוק ביותר מקדושה, אחריו צומח, ואחריו חי. וכן הוא גם בד' העולמות אצילות בריאה יצירה עשי' — שעשי', שבו הרע גובר, הוא בדוגמת דומם²⁶, וכן הלאה.

מים ודם — הם קרירות וחמימות כפי שהם בדומם, אבל גם בבעלי-חיים ישנו ענין הקרירות. ומובן, שזהו בעיקר באותם בע"ח שנבראו מהמים. בין עשר המכות — אלו הם הצפרדעים, "ושרץ היאור צפרדעים"²⁷, כמו בבריאת הדגים בששת ימי בראשית²⁸, ועד שצפרדע שטה בנהרות וכו', כמסופר בגמרא ומדרש²⁹, שכדי שעקרב יוכל לעבור את הנהר, מושיבים אותו על צפרדע, והצפרדע מעבירתו את הנהר.

25) שמות ד, ט.	21) עקב יא, יא.
26) ראה לקו"ש ח"ו ע' 108. וש"נ.	22) אגדת בראשית פמ"ב. פרש"י עה"ת
27) פרשתנו ז, כח.	ויגש מז, יו"ד.
28) שמו"ר פ"י, ב.	23) פ' ראה יב, כג.
29) נדרים מא, א. קה"ר פ"ה עה"פ	24) סנהדרין לט, ב (כ"ה הלשון בתניא
קהלת ה, ח) ויתרון ארץ.	(פל"א). ובגמרא: ניזיל בי' נרגא).

— עקרב גם הוא בטבע קר, ותוקף הקרירות³⁰. ומ"מ אינו מים, אינו היפך בתכלית מאש, ולכן אינו יכול לשוט. אבל צפרדע היא בריאת המים³¹, היפך האש.

ח. ובזה יובן מה שמצינו רבותא בנוגע לצפרדעים — שדוקא הם נכנסו "בתנורין"³², ולכאורה, מהו החידוש בזה?

— חז"ל לומדים מכך שהיתה להם מסירות-נפש³², שכיון שהקב"ה ציוה אותם ללכת בכל ארץ מצרים, נכנסו גם בתנורים. אבל אין זה ביאור למה לא הי' כן גם בכנים וערוב.

אבל ע"פ האמור לעיל מובן הדבר: בכך הראו מסירות-נפש בתכלית, אפילו מן הקצה אל הקצה, כמו צפרדעים שהם מן המים — "ושרץ היאור", ואעפ"כ נכנסו בתנורים בוערים — אש, היפך מקצה לקצה.

ט. הצפרדע באה כדי להכות את כל התחום של פרעה, דהיינו הקרירות דקדושה לענינים של גשמיות וחומריות.

וזהו הענין בכך שהצפרדעים נכנסו "בתנורין ובמשארותין", דהיינו שהלכו לכבות את החום וגבהות-הרוח השקרית של הקליפה, כי גם בלעומת-זה ישנו ענין החמימות.

ואף שדובר לעיל שקליפה היא קרירות, מ"מ, כדי שיוכל להיות ענין הבחירה, בהכרח שיהי' בקליפה איזה התדמות לקדושה, לכל הפחות "כקוף בפני אדם"³³, ולכן גם בקליפה ישנו ענין החום — הרתיחה ("דער קאך") בעניני עולם הזה.

י. ההוראה מהאמור בעבודה:

בכדי להיפטר ולצאת ממצרים דלעומת-זה,

(עד"ז הוא גם אופן היציאה ממצרים דקדושה, עבודה שע"פ טעם ודעת. אבל נוגע בעיקר היא היציאה ממצרים דלעומת-זה)

יש להכניס חמימות וחיות בעניני הקדושה, כי התחלת כל מיני רע היא הקרירות.

יכולים לחשוב: מה הרעש כל כך שאין חיות והתלהבות ("קאך")

וראה זח"ב כט, ב.

(30) ע"ז כח, סע"ב.

(33) זח"ב קמח, ב. וראה ב"ב נח, א.

(31) שמור"ר שם, ג.

(32) פסחים נג, ב. שמור"ר שבהערה 28. וראה גם יהל אור ע' שנה.

בקדושה, הרי אינו עושה דברים הפכיים, ולמי איכפת שאין חיות והתלהבות בקדושה?

יש לדעת, שאין זה כמו שחושבים, שאפשר להיות לא כאן ולא שם (ללא חיות והתלהבות בקדושה, וגם ללא חיות והתלהבות בעניני רע), כי, אם יש קרירות לקדושה, נעשים מונחים סוף-סוף בטומאת מצרים, ר"ל.

ולכן משקיע היצה"ר כחות והשתדלות רבים כל כך כדי לקרר יהודי שלא יתפעל מאלקות, שאפילו בשעה שרואה נס ומופת גלוי, בא אליו היצה"ר וטוען: מה לך להתפעל מענין זה, הרי אתה עצמך מאמין שכל הענינים באים מהקב"ה, והקב"ה הוא כל יכול, שלגביו כל העולמות אינם תופסים מקום, וא"כ פשיטא ששלש אותיות אינם תופסים מקום אצלו, וביכלתו להחליף צירוף אותיות "חמץ" בצירוף אותיות "שמן", ו"מי שאמר לשמן וידליק הוא יאמר לחומץ וידליק"³⁴, ומדוע צריך אתה להתפעל ולצאת מהכלים?

כוונת היצה"ר היא לקרר אותו מהתפעלות אלקית, ולפעול בו קרירות לקדושה, שזהו המקור לטומאת מצרים.

ולכן יש לזכור שהדבר הראשון שיש לעשות כדי להיפטר מ"מצרים" הוא — "דם", להתחיל לחיות ולהתלהב בענינים של קדושה. וכשם שצריך לפעול בעצמו את החמימות בקדושה — דם, כך צריך הוא לפעול בעצמו את הקרירות לעניני העולם — צפרדע, שהם הם ב' התנועות ד"סור מרע" — צפרדע, "ועשה טוב" — דם, וע"י שתי תנועות אלו וענפיהם יוצאים ממצרים.

יא. בכלל סדר העבודה הוא — תחלה "סור מרע", ולאח"ז "ועשה טוב", ע"פ המשל הידוע³⁵, שכאשר רוצים לעשות דירה למלך בשר ודם, הרי לכל לראש יש לפנות את כל הדברים המלוכלכים כו', ורק אז אפשר להכניס כלים נאים ולעשותה דירה ראוי' למלך.

זהו סדר מלמטה למעלה. אבל מלמעלה למטה הסדר הוא להיפך — תחלה "ועשה טוב" ולאח"ז "סור מרע", דהיינו שמגלים מלמעלה גילויים נעלים ביותר, הפועלים שיהי' "סור מרע".

ומכיון שהמכות באו מלמעלה, לכן תחלה הי' דם — "ועשה טוב", ולאח"ז צפרדע — "סור מרע".

(35) ראה לקו"ת בלק ע, ג. ובכ"מ.

(34) תענית כה, א.

יב. אף שסדר זה הוא מלמעלה למטה, מ"מ, כיון שכל הסיפורים בתורה הם הוראה לכל הדורות בעבודתנו, כנ"ל, הרי גם ענין זה הוא הוראה שצריך להיות גם סדר של התחלה ב"ועשה טוב".

וכמאמר אדמו"ר מהר"ש³⁶: "די וועלט זאָגט אַז מ'קען ניט אַרונטער דאַרף מען אַריבער, און איך האַלט אַז מ'דאַרף לכתחילה אַריבער" (העולם סבור שכאשר אי אפשר לילך מלמטה יש לדלג מלמעלה, ואני סבור שצריכים לכתחילה לדלג מלמעלה).

צריך להיות גם סדר של הליכה לכתחילה למעלה יותר, לגלות ריבוי אור, ואזי ידחה כבר החושך בדרך ממילא.

יג. מעין זה הוא גם החילוק בין גליא דתורה לפנימיות התורה. מצד גליא דתורה הסדר הוא בדרך מלמטה למעלה, מן הקל אל הכבד; מצד פנימיות הסדר הוא להיפך — מתחילים מיד באור. ובפרט בדורות האחרונים, מגלים פנימיות התורה לכל, ולא מעמידים תנאים ולא דורשים הכנות שהיו דרושים בעבר כדי להתחיל ללמוד פנימיות התורה. היום לומדים פנימיות התורה עם כולם — הפצה דוקא, וע"פ המשל הידוע מאדמו"ר הזקן³⁷ אודות האבן היקרה שבכתר המלך.

וזוהי הדרך לצאת ממצרים — הדרך של גילוי והפצת פנימיות התורה, החל מהלהט והחיות דקדושה — "דם", ואז תבוא דחיית הרע. — וכאשר שלש קליפות הטמאות נדחות לגמרי מגבולו, במילא³⁸ נעשית בקליפת נוגה עלי'. —

ועי"ז פועל את הגאולה הפרטית בנפשו, ולאחרי זה³⁹ גם את הגאולה הכללית, אשר "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות"⁴⁰, במהרה בימינו.

* * *

יד. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה לכן אמור לבני ישראל אני הוי'.

* * *

טו. בשנת תרס"ז⁴¹ התוועד כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע במוצאי

(39) עי"ז שיהודים נוספים יפעלו את הגאולה הפרטית בנפשם (מהנחה בלתי מוגה).

(40) מיכה ז, טו.

(41) ראה גם שיחת ש"פ שמות, כ"ג טבת, מבה"ח שבט תשי"ג בסופה (תו"מ ח"ז ס"ע

289 ואילך).

(36) אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"א ע' תריז.

(37) "התמים" ח"ב ע' מט. אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ג ע' שכו ואילך. ועוד.

(38) תניא פל"ז (מז, ב).

ש"ק הסמוך לכ"ד טבת⁴². ולאח"ז, בליל כ"ד טבת⁴³, דיבר בענין סיפור חלומי של אדמו"ר האמצעי.

לא אחזור עתה על פרטי הדברים, כיון שכבר נדפסו⁴⁴, אלא אחזור רק על נקודת הענין:

תוכן חלום אדמו"ר האמצעי — שהי' מונח דף עץ על פני רוחב נהר מים, ועבר כ"ק הרב המגיד מעבר לעבר על הדף והתנענע, ואח"כ עבר אביו, רבנו הזקן, על הדף, ולא התנענע כלל.

כשסיפר אדמו"ר האמצעי אודות החלום לרבנו הזקן, אמר לו רבנו הזקן: מה הנך מתפלא? הרבי (דהיינו הרב המגיד) עשה צדיקים, ואנכי עשיתי ת"ל הרבה בעלי תשובה ג"כ.

טז. ויש לומר בדרך אפשר פירוש הדברים במעלת בעלי תשובה על צדיקים:

מבואר⁴⁵ בטעם מארז"ל⁴⁶ "המתפלל צריך שיתן עיניו למטה ולבו למעלה", שאם לא יחשוב כלל אודות העולם בשעת התפלה, הרי לאחר התפלה, כשיצא לעסוק בעניני העולם, יבלבל אותו העולם, ולא ישאר אצלו שום רושם מהתפלה. ולכן בשעת התפלה צ"ל "עיניו למטה", דהיינו שגם בשעת התפלה יחשוב אודות העולם, לייחד את העולם גופא עם אלקות, ואז, גם כשיעסוק בעניני העולם ישאר אצלו הרושם מהתפלה. ועד"ז יש לבאר החילוק בין צדיקים ובעלי-תשובה:

צדיק — לא היתה לו שייכות לרע מעולם, ולכן, אם יזדמן לו ענין של רע, אין לדעת מה יהיו תוצאות הדבר, כיון שכל עבודתו היא בסדר והדרגה דהשתלשלות⁴⁷.

משא"כ בעל תשובה, שיודע אודות מציאות הרע, וכבר עבר את כל הענינים כו' — אין לו מה להתיירא, ומובטחים שבכל מקום שיילך ישאר בשלימותו, כיון שעבודתו היא למעלה מהשתלשלות.

וזהו הטעם שרבנו הזקן לא התנענע כשעבר על הדף, כי מצד המעלה דבעלי-תשובה, הנה גם כשצריך לעבור דרך "מים הזידונים"⁴⁸, גם אז אינו מתנענע, כיון שבטוחים בו תמיד.

להצ"צ כד, א. ובכ"מ.

46 יבמות קה, ב.

47 חסר כמה תיבות (המור"2).

48 לשון הכתוב — תהלים קכד, ה.

42 סה"ש תורת שלום ע' 78 ואילך.

43 סה"ש שם ס"ע 85 ואילך.

44 ראה גם לקו"ד ח"ד תשנה, ב.

45 ראה לקו"ת פ' ראה כד, א. סהמ"צ

יז. שבת זו היא שבת מברכים חודש שבט, ונתבאר כמ"פ⁴⁹ ששבת מברכים כוללת כל ימי החודש. והנקודה העיקרית של חודש שבט בנוגע אלינו היא — יום העשירי בו, יום ההילולא של נשיא הדור.

עבודת כ"ק מו"ח אדמו"ר כל ימיו היתה אותה עבודה שסיפר אודותי' בשם אביו, שאמר בשנת תרס"ז אודות אדמו"ר הזקן — עשיית בעלי-תשובה.

והיינו, שאף שכ"ק מו"ח אדמו"ר השתדל בכל הענינים, מ"מ עיקר השתדלותו (ע"ד מארז"ל⁵⁰ "במאי הוי זהיר טפיי") היתה בענין עשיית בעלי-תשובה, ולזה התמסר כל ימיו, הן ברוסיא, הן בפולין והן בארצות-הברית. כל ימיו הי' מונח בעשיית בעלי-תשובה — מענין התשובה בבחי' נעלית (ע"ד "משיח אתא לאתבא צדיקיא בתיובתא"⁵¹), ועד לענין התשובה כפשוטו.

וכיון שביום ההילולא עולה למעלה "כל מעשיו ותורתו ועבודתו אשר עבד כל ימי חייו", כמבואר באגה"ק⁵², ועי"ז נעשית עלי' גם בכל המקושרים אליו ואלו שיש להם שייכות אליו — עלינו לזכור שצריכים אנו לילך בדרכו, באותה דרך שסלל עבורנו,

כי כאשר הולכים באותה הדרך — אין מתנענעים, אפילו כאשר עוברים ב"מים הזידונים", ואפילו כשהולכים בעיניים עצומות, דכיון שהולכים על הדף והדרך שסלל הרבי — מאי נפק"מ אם הולך בעיניים פקוחות ורואה להיכן הוא הולך, או שהולך בעיניים עצומות?! — הרי הולך הוא בדרך שסלל הרבי, ואזי הדף אינו מתנענע, וילך לבטח דרכו.

(51) ראה זח"ג קנג, ב. לקו"ת דרושי שמע"צ צב, ב. ובכ"מ.
(52) סי' ז"ך (קמז, א). שם סכ"ח (קמח, א).

(49) ראה גם שיחת ש"פ וארא, מבה"ח שבט תשי"ב ס"ג ואילך; תשט"ו בתחלתה (תו"מ ח"ד ע' 275 ואילך; חיי"ג ע' 196 ואילך).
(50) שבת קיח, סע"ב.